

СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА ЯЛОВИЧИНИ В ПОДІЛЬСЬКОМУ РЕГІОНІ

Кориткіна К.А., аспірант

Подільський державний аграрно-технічний університет

Зважаючи на кризові явища у вітчизняному скотарстві у зв'язку із зменшенням обсягів виробництва продукції та поголів'я тварин у господарствах усіх форм власності в статті розкрито та проаналізовано сучасний стан та тенденції розвитку виробництва яловичини в Подільському регіоні та намічено напрями нарощування виробництва для забезпечення потреб населення регіону даною продукцією. Зокрема запропоновано шляхи підвищення рівня економічної ефективності виробництва яловичини на основі зниження затрат на одиницю продукції та удосконалення взаємовідносин між сільськогосподарськими товаровиробниками і переробними підприємствами. Для зміцнення економіки господарств з виробництва м'яса великої рогатої худоби доцільно об'єднати технологічний ланцюг «виробництво→глибока переробка→реалізація кінцевої продукції».

Because of the crisis phenomena in the domestic cattle breeding in connection with diminishing of production of goods and population of zoons volumes in the economies of all patterns of ownership in the article the modern consisting and progress of production of beef trends is exposed and analysed of the Podil'skomu region and directions of increase of production are set for providing of necessities of population of region by this products. The ways of increase of level of economic efficiency of production of beef are in particular offered on the basis of decline of expenses on unit of products and improvement of mutual relations between agricultural commodity producers and processing enterprises. For strengthening of economy of economies from the production of meat of cattle it is expedient to unite a technological chain «production→deep processing→realization of eventual products».

Постановка проблеми. У забезпеченні населення продуктами харчування провідна роль належить м'ясним галузям. Особливе місце в структурі м'ясних ресурсів займає м'ясо великої рогатої худоби, яке відзначається значною кон'юктурою як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках. Вміст білка в 1 кг яловичини (першої категорії) становить 186 грм, або більше, ніж у свинині на 29,4%.

Тривалий час нарощувалося виробництво яловичини, зростала її роль у забезпеченні населення м'ясом і м'ясопродуктами, протягом 1960-1990 рр. у всіх категоріях господарств виробництво м'яса великої рогатої худоби збільшилося у 2,8 раза. Яловичина в структурі м'ясних ресурсів відіграла домінуючу роль і у 1990 році і становила 45,6%. В 2012 році питома вага яловичини в структурі м'ясних ресурсів становила лише 9,6% і рівень споживання на душу населення становить 9,1 кг при біологічній потребі 32 кг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробка теоретичних питань ефективного розвитку галузі тваринництва, зокрема виробництва яловичини, стала темою досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Різноманітними дослідженнями цієї проблеми займалися і зробили вагомий внесок у її розвиток такі вчені, як: В. Андрійчук, В. Амбросов, П. Березівський, В. Бойко, П. Гайдучкий, В. Савчук, П. Саблук, І. Топіха та ін. Проте проблема і досі потребує глибшого та всебічного дослідження, оскільки функціонування галузі скотарства в теперішньому часі має свої особливості. На часі вирішення окремих проблем, пов'язаних із регіональними особливостями функціонування та розвитку галузі на рівні області, району та села.

Постановка завдання. Дослідження сучасного стану розвитку виробництва яловичини, виявлення тенденцій та визначення основних напрямків подальшого розвитку галузі скотарства.

Виклад основного матеріалу дослідження. За останні роки внаслідок об'єктивних і суб'єктивних причин відбулися негативні зміни у розвитку скотарства регіону, зниження виробничого потенціалу галузі, скорочення виробництва яловичини (табл. 1).

Таблиця 1

**Виробництво (реалізація) м'яса великої рогатої худоби
в Подільському регіоні, у забійній масі, тис. тонн**

Роки	Україна	Подільський регіон			в тому числі:									Питома вага регіону, %
					Хмельницька область			Вінницька об- ласть			Тернопільська область			
	Всього, тис тонн	в т. ч.		Всього, тис тонн	в т. ч.		Всього, тис тонн	в т. ч.		Всього, тис тонн	в т. ч.			
		сільськогосподарські підприємства	господарства населення		сільськогосподарські підприємства	господарства населення		сільськогосподарські підприємства	господарства населення		сільськогосподарські підприємства	господарства населення		
1990	1985,4	287,6	257,8	29,8	93,2	85,3	7,9	118,0	102,0	16,0	76,4	70,5	5,9	14,4
2000	754,3	114,5	46,0	68,5	46,6	18,6	25,0	36,5	16,7	19,8	31,1	10,7	20,4	15,2
2005	561,8	76,8	24,7	52,1	27,0	10,1	16,9	23,8	11,6	12,2	26,0	3,0	23,0	13,6
2010	427,7	57,5	15,8	41,7	22,0	5,6	16,4	23,1	8,2	14,9	12,4	2,0	10,4	13,4
2011	399,1	52,4	14,9	37,5	21,2	5,1	16,1	19,6	7,9	11,7	11,6	1,9	9,7	13,1
2012	388,5	52,5	14,8	37,7	20,9	5,2	15,7	19,8	7,7	12,1	11,8	1,9	9,9	13,5
+ , - 2012р. до 2000р.	-365,8	-62,0	-31,2	-30,8	-25,7	-13,4	-9,3	-16,7	-9,0	-7,7	-19,3	-8,8	-10,5	-0,9

Джерело: власні дослідження.

Реалізація яловичини (в забійній масі) змінилася із 1985,4 тис. тонну 1990 році до 388,5 тис. тонн у 2012 році, в цілому по Україні, зокрема в підприємствах Подільського регіону відповідно з 287,6 до 52,5 тис. тонн. Якщо в 1990 році у всіх категоріях господарств регіону з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь було вироблено 61,7 ц яловичини і на 1 особу 41,4 кг, то у 2012 році дані показники становили відповідно 12,4 ц і 6,8 кг. Дещо інша тенденція мала місце в господарствах населення, де у 2012 році було реалізовано 37,7 тис. тонн яловичини, або більше, ніж у 1990 році на 26,5%. Проте господарства населення Подільського регіону не компенсували скорочення реалізації яловичини, яке відбулося в сільськогосподарських підприємствах, а з розрахунку на одиницю земельної площі навіть зменшили. Так, у 2012 році у господарствах населення було вироблено яловичини 16,9 ц проти 71,9 ц у 1990 році.

Зміни в обсягах виробництва яловичини зумовлені в основному скороченням чисельності поголів'я великої рогатої худоби, яке в усіх категоріях господарств скоротилося із 3343,5 тис голів у 1991 році до 755,9 тис. голів у 2012 році. Особливо негативно вплинули на обсяги виробництва м'яса зміни, що відбулися в розвитку галузі в сільськогосподарських підприємствах, де у 2012 році чисельність поголів'я великої рогатої худоби становила 216,6 тис. голів проти 2633,1 тис голів у 1991 році, або у 12 разів менше. Поголів'я великої рогатої худоби у всіх категоріях господарств країни зменшилося із 24623,4 тис. голів у 1991 році до 4425,8 у 2012 році (табл. 2).

Таблиця 2

Чисельність поголів'я великої рогатої худоби в Подільському регіоні

Поголів'я великої рогатої худоби, тис. гол.		Роки						
		1991	2001	2006	2009	2010	2011	2012
Усі категорії господарств	Україна	24623,4	9423,7	6514,1	5079,0	4826,7	4494,4	4425,8
	Вінницька об.	1247,1	558,8	423,1	364,8	346,7	317,2	313,4
	Хмельницька об.	1165,7	558,4	380,7	303,7	284,7	269,2	257,6
	Тернопільська об.	930,7	387,5	261,3	205,8	197,6	182,4	184,9
	Подільський регіон	3343,5	1504,7	1065,1	874,3	829,0	768,8	755,9
	у % до всього по Україні	13,6	16,0	16,4	17,2	17,2	17,1	17,1
в т. ч. сільськогосподарські підприємства	Україна	21083,3	5037,3	2491,8	1720,1	1627,1	1526,4	1510,6
	Вінницька об.	1057,7	337,7	168,8	117,6	112,4	105,4	105,0
	Хмельницька об.	931,3	315,5	155,2	91,4	85,3	81,2	82,2
	Тернопільська об.	644,1	132,4	41,0	26,2	26,5	26,6	29,4
	Подільський регіон	2633,1	785,6	365,0	235,2	224,2	213,2	216,6
	у % до всього по Україні	12,5	15,6	14,6	13,7	13,8	14,0	14,4
господарства населення	Україна	3540,1	4386,1	4022,3	3358,9	3199,6	2968,0	2915,2
	Вінницька об.	189,4	221,1	254,3	247,2	234,3	211,8	208,4
	Хмельницька об.	234,4	242,9	225,5	212,3	171,1	188,0	175,4
	Тернопільська об.	286,6	255,1	220,3	179,6	199,4	155,8	155,5
	Подільський регіон	710,4	719,1	700,1	639,1	604,8	555,6	539,3
	у % до всього по Україні	20,0	16,4	17,4	19,0	18,9	18,7	18,5

Джерело: власні дослідження

Щодо господарств населення, то до 2006 року чисельність утримуваного ними поголів'я великої рогатої худоби зростала, після чого відбулося його поступове скорочення і в 2012 році чисельність становила 539,3 тис. голів проти 700,1 у 2006 році, 701,5 тис. гол. у 2007 р., 661,5 тис. гол. у 2008 р., 604,8 тис. гол. у 2010 р. Відповідно в усіх категоріях господарств регіону скоротилася чисельність великої рогатої худоби з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь. Якщо у 1990 році цей показник становив 71,7 голів, то у 2012 році – 17,8 голів.

Аналогічна ситуація щодо чисельності поголів'я великої рогатої худоби спостерігається і по областях регіону. Найбільше скорочення чисельності поголів'я допустила Тернопільська область (81,1%).

Зменшенню обсягів виробництва яловичини, крім скорочення поголів'я великої рогатої худоби, сприяли також низькі середньодобові прирости молодняку на дорощуванні та відгодівлі.

Дані рисунку 1 свідчать про те, що середньодобові прирости великої рогатої худоби суттєво зросли протягом 1990-2012 років в сільськогосподарських підприємствах Подільського регіону, так і в Україні в цілому (що є чи не єдиним позитивним фактором). Зокрема, найкращу продуктивність у 2012 році мало поголів'я великої рогатої худоби в Хмельницькій області – 564 грм, що перевищує і середній показник по країні (на 12%) і аналогічні показники по Вінницькій та Тернопільській областях (на 9,3 та 3,8% відповідно) (рис. 1).

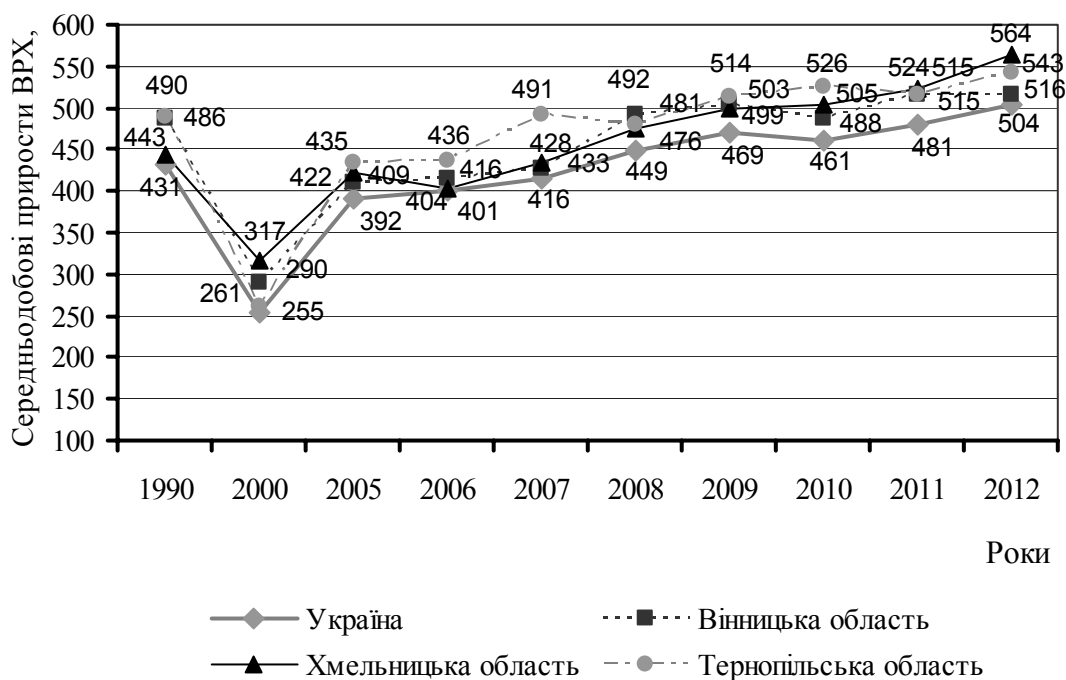

Рис. 1. Середньодобові прирости великої рогатої худоби у сільськогосподарських підприємствах Подільського регіону

Джерело: власні дослідження

Необхідно відзначити, що в динаміці протягом 1990-2012 років продуктивність однієї голови зростає найвищими темпами у тій же Хмельницькій області на 27,3%, дещо менші темпи у Вінницькій та Тернопільській областях на 6,2 та 10,8% відповідно.

В цілому в Подільському регіоні середньодобовий приріст однієї голови великої рогатої худоби становив 541 грм, що знаходиться вище середнього рівня по Україні.

Незважаючи на підвищення середньодобових приростів, яке почалося з 2006 року, досягнутий рівень продуктивності залишається низьким порівняно з тим, який відмічається в передових господарствах, де прирости худоби на дорощуванні та відгодівлі становлять 800 грм і вище. Таким чином, можемо зробити висновок, що основною причиною зменшення обсягів виробництва яловичини є скорочення кількості поголів'я, особливо це стосується сільськогосподарських підприємств.

Негативна тенденція щодо наявного поголів'я великої рогатої худоби та низька продуктивність свідчать про зниження обсягів виробництва, вирощування та реалізації великої рогатої худоби (табл. 3).

**Співвідношення вирощування великої рогатої худоби
до її реалізації на забій за 2012 рік**

	Усі категорії господарств			в тому числі:					
	Вирощування в живій масі, тис. тонн	Реалізація на забій в живій масі, тис. тонн	Співвідношення вирощування до реалізації, %	сільськогосподарські підприємства			господарства населення		
				Вирощування в живій масі, тис. тонн	Реалізація на забій в живій масі, тис. тонн	Співвідношення вирощування до реалізації, %	Вирощування в живій масі, тис. тонн	Реалізація на забій в живій масі, тис. тонн	Співвідношення вирощування до реалізації, %
Україна	640,7	679,1	94,3	170,4	164,9	103,3	470,3	514,2	91,5
Подільський регіон	85,2	89,4	95,3	25,5	25,4	100,3	59,7	64,0	93,3
в тому числі:									
Вінницька область	29,5	32,7	90,2	12,7	13,2	96,2	16,8	19,5	86,1
Хмельницька область	36,6	36,5	100,2	9,5	8,8	107,9	27,1	27,7	97,8
Тернопільська область	19,1	20,2	94,5	3,3	3,4	97,0	15,8	16,8	94,0

Джерело: власні дослідження

В 2012 році в Подільському регіоні реалізовано на забій на 4,2 тис. тонн м'яса більше, ніж вирощено. Співвідношення між вирощуванням і реалізацією становить 95,3%. Лише в Хмельницькій області вирощування по відношенню до реалізації становить 100,2% в усіх категоріях господарств, 107,9% - в сільськогосподарських підприємствах, хоча абсолютні показники залишаються дуже низькими. Вінницька і Тернопільська області реалізують більше, ніж вирощують.

Таким чином, ситуація щодо виробництва яловичини в регіоні залишається критичною. Відповідно до зменшення виробництва даного виду продукції скорочуються обсяги споживання яловичини в регіоні. Так, у 2012 році цей показник з розрахунку на одну особу становив 9,8 кг, зокрема в Хмельницькій області – 10,1 кг, Вінницькій – 9,3 кг, Тернопільській – 9,4 кг, проти 51,2 кг в Аргентині, 42,3 у США. Негативні зміни розвитку скотарства супроводжуються збільшенням затрат на виробництво одиниці продукції, а темпи зростання цін її реалізації не дали можливості вивести галузь у розряд прибуткових. Так, якщо у 2000 році по Україні співвідношення собівартості до ціни реалізації становило як 1 до 0,42 за коефіцієнтом збитковості 0,58, по Подільському регіоні відповідно 1 до 0,46 з коефіцієнтом збитковості 0,54, то в 2012 році ці показники становили по Україні 1 до 0,70 і 0,295, по регіоні – 1 до 0,78 і 0,22 (табл. 4).

Таблиця 4

Результати від реалізації м'яса великої рогатої худоби

Показник	Вінницька область	Хмельницька область	Тернопільська область	Подільський регіон	Всього по Україні	Регіон у % до України
Кількість реалізованої продукції, тис. тонн						
2000 р.	37,1	26,5	11,2	74,8	656,4	11,4
2011 р.	11,9	7,8	3,1	22,8	170,6	13,4
2012 р.	12,4	7,9	3,3	23,6	166,7	14,1
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.						
2000 р.	134858	87741	48708	271308	2425398	11,2
2011 р.	170544,8	133212,3	44818,4	348575,5	2715025,6	12,8
2012 р.	202074,0	137059,1	47783,4	386919,5	2926191,7	13,2
Чистий дохід (виручка), тис. грн.						
2000 р.	62884,5	45951,0	15310,4	124145,9	1022014,8	12,1
2011 р.	148996,6	99501,1	39921,8	288419,5	2042250,0	14,1
2012 р.	158714,0	99886,5	43550,2	302150,7	2062569,8	14,5
Прибуток (збиток), тис. грн.						
2000 р.	-71973,5	-41790,0	-33397,6	-147161,1	-1403383,2	10,5
2011 р.	-21548,2	-33711,2	-4896,6	-60156,0	-622775,6	9,6
2012 р.	-43360,0	-37172,6	-4233,2	-84765,8	-863621,9	9,8
Собівартість 1 ц живої маси, грн.						
2000 р.	363,5	331,1	434,9	362,7	369,5	98,1
2011 р.	1432,04	1700,98	1436,12	1528,83	1590,9	96,1
2012 р.	1631,33	1741,74	1433,9	1639,5	1754,86	93,4
Середня ціна реалізації, грн.						
2000 р.	169,5	173,4	136,7	165,97	155,7	106,5
2011 р.	1251,11	1270,52	1279,22	1264,99	1196,68	105,7
2012 р.	1281,28	1269,35	1306,4	1280,29	1236,94	103,5
Рівень рентабельності (збитковості), %						
2000 р.	-53,4	-48,0	-68,6	-54,2	-57,9	-3,7
2011 р.	-12,6	-25,3	-10,8	-17,2	-24,8	-7,6
2012 р.	-21,5	-27,1	-8,9	-21,9	-29,5	-7,6

Джерело: власні дослідження

Якщо аналізувати економічну ефективність по областях регіону, то сама низька збитковість від реалізації яловичини у Тернопільській області (-8,9%), хоча абсолютні показники залишаються дуже низькими.

Висновки. Для забезпечення населення регіону яловичиною необхідно нарощувати виробництво даної продукції, яке може відбутися за такими напрямками:

- розширення використання надремонтних телиць для додаткового надходження помісного поголів'я;
- розширення інтенсивного вирощування та відгодівлі молодняку худоби, особливо у фермерських господарствах;
- поглиблення спеціалізації господарств на виробництві яловичини; доведення розмірів ферм у сільськогосподарських підприємствах з відгодівлі великої рогатої худоби не менше, ніж до 2-3 тис. голів, а комплексів – від 3 до 6 тис. голів;
- розширення племінної бази м'ясного спеціалізованого скотарства за рахунок удосконалення діючих та організації нових репродукторів худоби м'ясного напрямку;
- підвищення економічної ефективності виробництва яловичини на основі зниження затрат на одиницю продукції та удосконалення взаємовідносин між сільськогосподарськими товаровиробниками і переробними підприємствами.

Список використаних джерел:

1. Кондратюк О. І. Розвиток сільського господарства України в умовах продовольчої кризи / О. І. Кондратюк // Економіка АПК. – 2012. – №1. – С. 128.
2. Концепція розвитку м'ясного скотарства України на період до 2010 року / Ю.Ф. Мельник. – К., 1999. – 66 с.
3. Місюк М. В. Формування та розвиток регіонального ринку продукції скотарства: монографія / М.В. Місюк. – Херсон: Видавець Грінь Д.С., 2013. – 344 с.
4. Стратегія розвитку м'ясного скотарства в Україні у контексті національної продовольчої безпеки / М.В. Зубець та ін. – К.: Аграр. наука, 2005. – 176 с.

Рецензент – д.е.н., професор Чикурикова А. Д.

УДК 658.14: 330.338:439

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОВАРОВИРОБНИКІВ ЗЕРНА В УМОВАХ РИНКОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Корженівська Н. Л., к.е.н., доцент, докторант

Подільський державний аграрно-технічний університет

У статті розкривається сутність і значення сучасних тенденцій розвитку товаровиробників зерна, були виявлені найважливіші фактори, що впливають на економічну безпеку підприємства. Зазначено, що саме грошові надходження від реалізації зерна на світовому ринку спроможні забезпечити товаровиробникам економічне зростання та фінансову стабільність, як похідні якісної системи економічної безпеки в умовах мінливого ринкового середовища та трансформаційних змін у економіці.

Вивчено особливості забезпечення економічної безпеки та проблеми вітчизняних товаровиробників зерна із виходом на світовий ринок та запропоновано рекомендації щодо врахування цих особливостей з метою інноваційного розвитку ринку зерна в умовах глобалізації, реструктуризація експорту за рахунок збільшення переробної продукції.

The paper reveals the essence and significance current trends of development the commodity grain, were found the most important factors affecting the economic safety of the enterprise. Indicated that it is cash receipts from the sale of grain on the world market producers can ensure economic growth and financial stability eas derivatives of economic security in a changing market environment and transformational change in the economy.

The features of economic security and the problem of domestic grain producers with access to the global market and provides recommendations on including these features to innovative development of the grain market in the context of globalization , restructuring exports by increasing manufacturing output.